

УДК 330.15; 631.95; 332.3
JEL Classification Q 57

Сидорук Б.О.
к.е.н., с.н.с., завідувач

*Науково-технологічний відділ аграрної економіки,
інформаційно-аналітичної роботи, маркетинг
і трансферу інновацій
Тернопільська державна сільськогосподарська дослідна
станція ІКСГП НААН
Тернопіль, Україна
E-mail: b_sidoruk@ukr.net*

Довгань О.М.
молодший науковий
співробітник

*Науково-технологічний відділ аграрної економіки,
інформаційно-аналітичної роботи, маркетингу
і трансферу інновацій
Тернопільська державна сільськогосподарська дослідна
станція ІКСГП НААН
Тернопіль, Україна
E-mail: dovhanom@gmail.com*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРОСФЕРИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

На сучасному етапі розвитку продуктивних сил регіональний підхід стає одним із визначальних для розкриття еколого-економічної сутності природно-ресурсного потенціалу агросфери певної території. На нашу думку, даний аспект потрібно враховувати в процесі дослідження ефективності природокористування в межах окремого регіону.

Саме тому велике значення у даній ситуації має науково-методичне обґрунтування особливостей проведення оцінки використання природно-ресурсного потенціалу агросфери та землекористування з врахуванням принципів збалансованого природокористування на регіональному рівні.

Дослідження проводилися шляхом використання діалектичного методу пізнання дії економічних законів і системного підходу до вивчення економічних явищ, монографічного, абстрагування та абстрактно-логічного методу.

У статті авторами аргументовано, що особливості природно-ресурсного потенціалу аграрної галузі слід розглядати у взаємозв'язку всіх його компонентів, із врахуванням дієвості природоохоронних заходів. Оцінка природно-ресурсного потенціалу агроландшафтів повинна представляти собою не лише дослідження суми продуктивностей геокомпонентів, а й відображати загальну його придатність до господарського використання, як єдиного цілого. Авторами обґрунтовано, що результатом реалізації заходів щодо оптимізації використання природно-ресурсного потенціалу є забезпечення біо-соціо-еколого-економічної ефективності господарської діяльності, мінімізація негативного впливу на аграрні екосистеми на регіональному рівні.

В перспективі для ефективного розв'язання проблеми формування природно-територіальних аграрних екосистем насамперед необхідно удосконалити систему комплексної оцінки земельних, водних, біотичних, рекреаційних, екологічних, культурологічних та ін. ресурсів з урахуванням методологічних принципів сталого розвитку і збалансованого природокористування. Формування збалансованого природно-ресурсного потенціалу аграрного сектору повинно базуватися на основі системного підходу з урахуванням впливу природно-кліматичних особливостей регіонів та асиміляційного потенціалу природних факторів.

Ключові слова: *агрolandшафт, агросфера, еколого-економічна ефективність, збалансоване природокористування, природно-ресурсний потенціал, регіональний рівень, оцінка, системний підхід.*

Вступ. В контексті трансформації виробничих, земельних, трудових та інших відносин в агросфері, її інтеграції в інші види суспільної діяльності (промисловість, торгівлю, транспорт і зв'язок тощо) істотно ускладнюється можливість поновлення ресурсів цієї галузі. Тому актуальним питанням на сучасному етапі розвитку сільського господарства є дослідження ефективності землекористування і розробка дієвих заходів щодо відтворення та збалансованого використання природно-ресурсного потенціалу аграрних формувань.

Саме тому, сьогодні доцільно здійснювати дослідження використання природно-ресурсного потенціалу з огляду на практичні заходи щодо реформування господарського (організаційно-економічного, еколого-економічного) механізму управління природними ресурсами.

Природно-ресурсний потенціал можна вивчати на різних рівнях: глобальному, загальнодержавному, регіональному та локальному. Проте, особливої уваги потребує дослідження природно-ресурсного потенціалу на регіональному рівні, оскільки саме тут найбільш повно проявляються проблеми сталого розвитку суспільства, екологізації виробництва і раціонального природокористування.

На сучасному етапі розвитку продуктивних сил регіональний підхід стає одним із визначальних для розкриття еколого-економічної сутності природно-ресурсного потенціалу певної території. Тому питання пошуку шляхів підвищення ефективності використання природно-ресурсного потенціалу на регіональному рівні є важливим і актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-практичні аспекти економічної оцінки природних ресурсів і природно-ресурсного потенціалу, ефективності їх використання як на загальнодержавному, так і регіональному рівнях висвітлені у дослідженнях О.Ф. Балацького, К.Г. Гофмана, Б.М. Данилишина, С.І. Дорогунцова, А. Ендреса, Л.Г. Мельника, В.С. Міщенко, ін. [1; 4; 6; 7; 12]. Суттєвий внесок у розробку питань щодо оцінки природно-ресурсного потенціалу аграрного сектору зробили такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: В.Я. Амбросов, М.Я. Дем'яненко, П.М. Качан, Є.П. Качан, І.І. Лукинов, М.Й. Малік, В.Я. Месель-Веселяк, В.П. Руденко, П.Т. Саблук, О.І. Фурдичко, В.С. Шебанін, В.В. Юрчишин та ін. Разом з тим, в економічній літературі категорію ресурсного потенціалу в теоретичному і методологічному плані вивчено недостатньо, особливо, що стосується методології його оцінки і дослідження ефективності використання природно-ресурсного потенціалу агросфери на регіональному рівні.

Так, більш глибоких подальших досліджень потребують, насамперед, застосування системного підходу до оцінки та обґрунтування збалансованого використання природно-ресурсного потенціалу аграрної сфери з урахуванням впливу економічних, соціальних та екологічних факторів в контексті розвитку окремих регіонів та країни в цілому.

Мета. Метою наукового дослідження є науково-методичне обґрунтування особливостей проведення оцінки використання природно-ресурсного потенціалу агросфери та землекористування з врахуванням принципів збалансованого природокористування на регіональному рівні.

Методологія. Дослідження проводилися шляхом використання діалектичного методу пізнання дії економічних законів і системного підходу до вивчення економічних явищ і процесів, монографічного, абстрагування та абстрактно-логічного методу.

Результати. Економічний розвиток будь-якого регіону або господарської системи великою мірою залежить від того, якими природними ресурсами вона володіє, як вони розміщені у просторі і наскільки раціонально використовуються [8; 9].

Інтенсивність і структура природокористування має бути обмежена і узгоджена з природоохоронними принципами і нормами діяльності в певних регіонах [5; 7].

Таким чином, для забезпечення комплексного розвитку окремих регіонів і країни загалом, при дослідженні природно-ресурсного потенціалу і ефективності його використання необхідно застосовувати системний підхід, у відповідності з яким при оцінці територіального потенціалу важливо враховувати не тільки ресурсну, а й цільову складову його формування і використання, а також можливості не тільки виробництва валового продукту, а і його подальшого використання.

Про природно-ресурсний потенціал судять передусім за ступенем різноманітності природних умов в межах певної території, набором кількісного і якісного складу і доступністю природних ресурсів, ступенем відповідності показників якості докільця прийнятним нормам і стандартам [11].

При цьому потужність природно-ресурсного потенціалу, його різноманітність і ступінь залучення до господарського обігу істотно впливають на характер розміщення продуктивних сил території, галузеву структуру та просторову організацію виробництва.

Саме тому особливості природно-ресурсного потенціалу аграрної галузі слід розглядати у взаємозв'язку всіх його компонентів, із врахуванням дієвості природоохоронних заходів. Тільки за таких умов можна забезпечити збереження навколишнього середовища, забезпечити продовольчу безпеку держави і досягти зрівноваженості в аграрному секторі економіки країни.

Складний екологічний стан природних ресурсів сільськогосподарської галузі потребує забезпечення їх відтворення, яке повинно здійснюватися в процесі аграрного виробництва. Природно-ресурсне забезпечення аграрного сектору регіону повинно базуватися на спроможності природних систем поновити якісні компоненти навколишнього середовища.

Таким чином, оцінка стану природно-ресурсного потенціалу аграрної сфери залежить від врахування сукупності природних (біологічних) умов створених на окремій території (регіоні) історично та включає дослідження асиміляційного потенціалу природних факторів, тобто здатності природних ресурсів, ландшафтів до самовідновлення з метою отримання економічних, соціальних і екологічних переваг, у тому числі у довгостроковій перспективі, з мінімізацією екологічних ризиків і забезпечення збереження навколишнього середовища [2].

Складові природно-ресурсного забезпечення у розвитку аграрного сектору економіки регіонів залишаються пріоритетними у напрямі поєднання економічних, соціальних та екологічних аспектів і отримання відповідних переваг для виробничої і соціальної інфраструктури, спрямування розвитку галузі у біоекономічну площину.

Проте, екологічна обґрунтованість природно-ресурсного потенціалу полягає не лише у визначенні допустимого обсягу використання ресурсів, що за умов виконання відповідних природоохоронних заходів забезпечувало б їх відтворення, а й в урахуванні всіх можливих наслідків для довкілля, пов'язаних з освоєнням ресурсу. Наслідки проявляються у виникненні чи посиленні несприятливих природних процесів та виснаженні решти ресурсів, навіть у випадку, якщо вони жодним чином не пов'язані з існуючими формами господарювання на певній території.

Так, компонентна структура природно-ресурсного потенціалу Тернопільської області – доволі своєрідна і помітно вирізняється на фоні середніх показників по Україні високою питомою вагою земельних ресурсів – 75% (в середньому по Україні – 44%),

водних – 13,6% (в середньому по Україні – 13,1%), лісових – 4,9% (в середньому по Україні – 4,2%)

Загалом структуру земельного фонду Тернопільської області в часовому вимірі можна представити у вигляді наступної таблиці (табл. 1).

Таблиця 1

Структура земельного фонду Тернопільської області в 2012-2014 рр.

Показники	Станом на 1.01.					
	2013		2014		2015	
	всього, тис. га	% до загальної площі території	всього, тис. га	% до загальної площі території	всього, тис. га	% до загальної площі території
Всього земель	1382,4	100	1382,4	100	1382,4	100
С/г угідь	1048,2	75,8	1046,4	75,7	1046,2	75,7
з них: рілля	855	61,8	855,6	61,9	856,1	61,9
перелоги	5,5	0,4	4,4	0,3	3,3	0,2
б/насадження	15,4	1,1	15,4	1,1	15,7	1,1
сінокоси	27,8	2,0	27,2	2,0	26,6	1,9
пасовища	144,5	10,5	143,8	10,4	144,5	10,5
Під виробничими будівлями і дворами	14,7	1,1	14,5	1,0	14,4	1,0
Під господарськими шляхами	12,5	0,9	12,5	0,9	12,6	0,9
Землі, що знаходяться в стадії відновлення родючості	0,2	0,0	0,2	0,0	0,2	0,0
Ліси та інші лісовкриті площі	201,1	14,5	201,4	14,6	201,7	14,6
Забудовані землі	63	4,6	63,5	4,6	63,6	4,6
Відкриті заболочені землі	5,6	0,4	5,9	0,4	5,9	0,4
Під водою	19,4	1,4	19,3	1,4	18,5	1,4
Інших земель	17,7	1,3	18,7	1,4	18,5	1,3
Загальна площа осушених земель	165,6	12,0	165,6	11,8	165,6	12,0
з них с/г угіддя	163,6	11,8	163,6	11,8	163,6	11,8
у т.ч.: рілля	134,2	9,7	134,3	9,7	134,3	9,7
перелоги	0,5	0,0	0,5	0,0	0,5	0,0
сіножаті	7,1	0,5	7,0	0,5	7,0	0,5
пасовища	21,8	1,6	21,8	1,6	21,8	1,6

Джерело: розраховано авторами на основі [10]

Згідно наведених цифрових даних, можна відмітити, що загальна площа сільськогосподарських угідь Тернопільської області станом на 01.01.2015 р. склала 1046,2 тис.га. Таким чином, високопродуктивні сільськогосподарські угіддя займають 75,7% території області, що свідчить про високий рівень сільськогосподарської освоєності земель (по Україні загалом сільськогосподарські угіддя складають 68,8% її площі) і значний потенціал для розвитку аграрної галузі. За результатами проведеного аналізу, можна відмітити також тенденцію до збільшення кількості орних земель за рахунок залучення до обробітку 1,1 тис. га перелогів, площа яких у 2014 р. складала 3,3 тис. га, а площа ріллі, відповідно – 856,1 тис.га (62%) [10].

При цьому, на 100 га сільськогосподарських угідь у 2014 р. було вироблено 707,5 тис.грн. валової продукції рослинництва, що на 206,9 тис.грн., або на 41,3% перевищує середній показник по Україні. Питома вага області в загальному виробництві валової продукції рослинництва в 2014 р. становила 3,9% від її обсягів по Україні.

Загалом, займаючи 2,5% сільськогосподарських угідь держави, область у 2014 р. виробила 3,6% валової продукції сільського господарства, у т.ч. рослинництва – 3,9%, тваринництва – 3,2%. У 2014 р. в Тернопільській області одержано валової продукції аграрного сектору (в постійних цінах 2010 р.) на суму 9169,4 млн.грн., що на 13,9% більше, ніж у 2013 р., і є свідченням високого рівня економічної ефективності використання земельно-ресурсного потенціалу в аграрній галузі регіону.

Ефективне використання земельно-ресурсного потенціалу регіону є необхідним для забезпечення самодостатності області через узгодження загальнодержавних інтересів та економічних пріоритетів з регіональним і місцевими; раціонального розміщення продуктивних сил, реалізації переваг територіального поділу праці; створення нової системи управління різними секторами економіки; стимулювання надходження фінансових ресурсів, приватних інвестицій у райони, які забезпечують зростання економіки регіону та сприяють реструктуризації власної економіки; активізації розвитку депресивних регіонів [3]. При цьому, існування різних видів природних ресурсів та їх взаємодія зумовлює формування певних природно-територіальних комплексів, ландшафтів, екосистем зі специфічними рисами та умовами, необхідними для ефективного розвитку продуктивних сил [9].

Оцінка природно-ресурсного потенціалу агроландшафту повинна являти собою не дослідження суми продуктивностей його геокомпонентів, а відображати загальну його придатність до господарського використання як єдиного цілого. Обчислений таким чином природно-ресурсний потенціал агроландшафту матиме важливе практичне значення, оскільки він об'єктивно відбиватиме можливості агроландшафту при його використанні в різних видах господарської діяльності, за умови недопущення деградації даного комплексу.

Однією із основних проблем сучасного соціально-економічного розвитку суспільства є оптимізація на засадах сталого розвитку використання природно-ресурсного потенціалу агроландшафтів, що нині визнано необхідною умовою збереження усіх ресурсів та необхідних умов життя для людини і біоти. Інтенсивність і структура природокористування має бути обмежена і узгоджена з природоохоронними принципами і нормами діяльності [5; 7].

Крім цього, формування природно-ресурсного потенціалу повинно ґрунтуватися на соціальній відповідальності аграрного бізнесу при використанні природних ресурсів за видами. Підприємства мають реалізовувати концепцію сталого розвитку на інноваційній основі, у першу чергу через оптимальне використання природних ресурсів за видами для задоволення виробничих і соціальних потреб.

Таким чином, результатом реалізації заходів щодо оптимізації використання природно-ресурсного потенціалу є забезпечення біо-соціо-еколого-економічної ефективності діяльності, мінімізація негативного впливу на аграрні екосистеми (рис. 1).

В контексті раціонального використання ресурсів агросфери з позиції системного підходу доцільним є врахування природи основних елементів і особливостей функціонування двох підсистем природної і господарської та формування регламентуючих чинників екологічно збалансованої природно-господарської системи агросфери й визначення позитивних заходів та послаблення (ліквідація) негативних природних, економічних і екологічних чинників впливу на її функціонування.

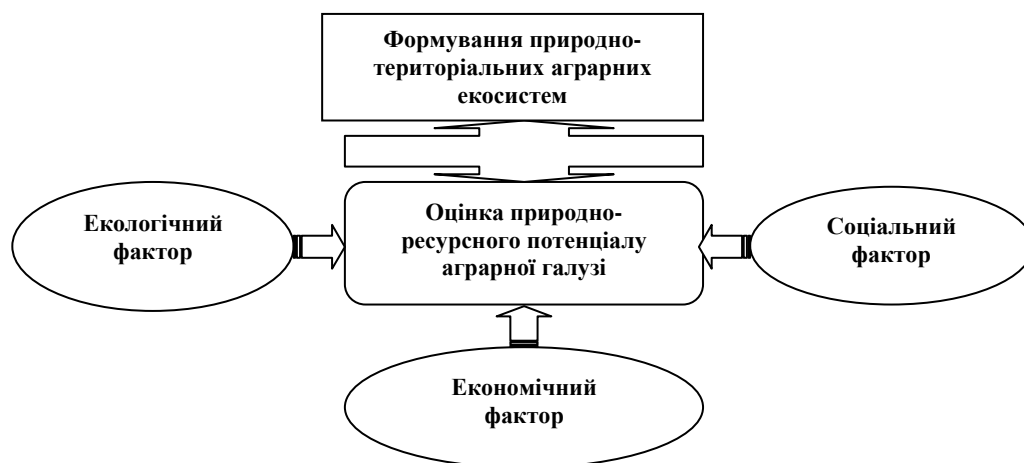

Рис. 1. Формування природно-територіальних комплексів відповідно до концепції сталого розвитку*

*Джерело: розробка авторів

В даному випадку пріоритетним є дотримання наступних принципів природокористування:

- збереження природних ресурсів;
- підвищення екологічної безпеки сільськогосподарської продукції, використання адаптованих систем землеробства;
- забезпечення ефективності використання альтернативних видів енергії;
- інтенсифікації мікробіологічних процесів у ґрунті як важливої ланки кругообігу речовин в агроекосистемах, зокрема біологічної азотфіксації;
- використання новітніх енергозберігаючих природоохоронних технологій тощо.

Успіх у розв'язанні проблем агросфери в значній мірі залежить також від усвідомлення суспільством того, що сучасна агросфера – це не тільки одна із галузей економіки, а й частина біосфери з притаманними їй закономірностями розвитку, де антропогенні дії можуть призводити до багатьох негативних екологічних і соціально-економічних наслідків.

В даному випадку, невеликі особисті селянські господарства і фермери мають виконувати роль своєрідної стабілізуючої ланки, здатної пом'якшити соціальні протиріччя і заповнити ніші, якими не зацікавились великі господарства.

При побудові соціально-економічних відносин в агросфері основою товарного виробництва мають стати господарства з оптимальним розміром землекористування, які здатні вести раціональне природокористування на засадах сталого розвитку і, при цьому, спрямовувати частину власних прибутків на розв'язання екологічних проблем.

Дана система відносин має формуватися на базі реалізації норм і законів, створених державою і спрямованих на захист агросфери та збалансування природних агроекосистем. При цьому, реалізація екологоорієнтованої стратегії розвитку аграрного виробництва України неможлива без орієнтації на новітні наукові досягнення і розробки.

Висновки. Сьогодні, для ефективного розв'язання проблеми формування природно-територіальних аграрних екосистем, насамперед, необхідно удосконалити систему комплексної оцінки земельних, водних, біотичних, рекреаційних, екологічних, культурологічних та ін. ресурсів з урахуванням методологічних принципів сталого розвитку і збалансованого природокористування, адаптованого до соціально-

економічних та природних умов певних територій. Така оцінка дасть змогу сформувати ціннісно, галузеву і структурно-функціонально збалансовані природно-територіальні комплекси, визначити оптимальну галузеву структуру в регіональному розрізі, певних підприємств і виробництв, адекватно розрахувати природно-ресурсний потенціал території і, таким чином, покаже цінність певного району у регіоні, а регіону в межах країни.

Формування збалансованого природно-ресурсного потенціалу аграрного сектору повинно базуватися на основі системного підходу з урахуванням впливу природно-кліматичних особливостей регіонів та асиміляційного потенціалу природних факторів, який виступає основою для самовідновлення природних ландшафтів сільських територій. Реалізація стратегій збалансованого використання природно-ресурсного потенціалу галузі повинна базуватися на можливості активізації заходів щодо екологізації виробництв з метою забезпечення самоочищення територій та зниження негативного антропогенного впливу на екосистеми. Таким чином, в сучасних умовах господарювання особливо актуальними стають заходи, які спрямовані на збереження агроекосистем і функціонування агросфери на засадах сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Балацкий О.Ф. Экономика и качество окружающей природной среды [Текст] / О.Ф. Балацкий, Л.Г. Мельник, А.Ф. Яковлев. – Ленинград : Гидрометеоздат, 1984. – 191 с.
2. Бобровська Н.В. Теоретичні аспекти зрівноваженого розвитку природно-ресурсного потенціалу аграрного сектора регіону [Текст] / Н.В. Бобровська // Екологічний менеджмент у загальній системі управління : матеріали 13-ї щорічної всеукраїнської наукової конференції / Н.В. Бобровська м. Суми, 17-18 квітня 2013 р. / Відп. за вип. О.М. Теліженко. – Суми : СумДУ, 2013. – С. 16-19.
3. Горбач Л.М. Природно-ресурсний та економічний потенціал регіону: поняття та особливості [Текст] / Л.М. Горбач, Н.В. Вишнеvsька // Фінансова система України. Збірник наукових праць. – Острого: Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2008. – Випуск 10. – Ч.3. – С. 88-95
4. Гофман К.Г. Экономическая оценка природных ресурсов в условиях социалистической экономики. Вопросы теории и методологии [Текст] / К.Г. Гофман. – М. : Наука, 1977. – 236 с.
5. Мельник Л.Г. Екологічна економіка / Л.Г. Мельник. – [3-тє вид., випр. і допов.]. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2006. – 367 с.
6. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України [Текст] / [Данилишин Б.М., Дорогунцов С.І., Міщенко В.С. та ін.]. – К. : ЗАТ «НІЧЛАВА», 1999. – 715 с.
7. Руденко В.П. Географическое разнообразие природно-ресурсного потенциала регионов Украины : монография [Текст] / Руденко В.П. – Красноярск: КГТЭИ, 2007. – 168 с.
8. Руденко В.П. Географія природно-ресурсного потенціалу України [Текст] / В.П. Руденко. – Львів: Світ, 1993. – 240 с.
9. Сільське господарство Тернопільської області за 2014 рік. Статистичний збірник / за ред. В.Г. Кирича. – Тернопіль : Тернопільське ГУС, 2015. – 216 с.
10. Словник-довідник з агроєкології [Текст] / За ред. О.І. Фурдичка. – К. : Основа, 2007. – 272 с.
11. Фурдичко О.І. Ліс у Степу: основи сталого розвитку [Текст] / О.І. Фурдичко, Г.Б. Гладун, В.В. Лавров; за наук. ред. акад. УААН О.І. Фурдичка. – К. : Основа, 2006. – 496 с.
12. Эндрес Альфред. Экономика окружающей среды [Текст] / Альфред Эндрес : пер. с нем. С.И. Дорогунцова и Б.М. Данилишина. – К. : Либідь, 1995. – 168 с.

References

1. Balatskiy, O.F., Melnik, L.G. and Yakovlev, A.F. (1984). *Ekonomika i kachestvo okruzhayushchey prirodnoy sredy* [Economics and quality of environment]. Leningrad : Gidrometeoizdat.
2. Bobrovska, N.V. (2013), “Theoretical aspects of the balanced development of the natural resource potential of agrarian sector of the region”. *Ekolohichnyi menedzhment u zahalnyi systemi upravlinnia : materialy 13-i shchorichnoi vseukrainskoi naukovoї konferentsii* [Environmental management in the general management system : Materials 13th of the annual all-Ukrainian of scientific

conference], (Sumy, April 17-18, 2013), SumDU, pp. 16-19.

3. Horbach, L.M. and Vyshnevskaya, N.V. (2008). "Natural and resource and economic potential of the region: the concept and features". *Finansova systema Ukrainy. Zbirnyk naukovykh prats, issue 10, part 3*, pp. 88-95.

4. Gofman, K.G. (1977). *Ekonomicheskaya otsenka prirodnnykh resursov v usloviyakh sotsialisticheskoy ekonomiki. Voprosy teorii i metodologii* [Economic valuation of natural resources in conditions of the socialist economy. Issues of theory and methodologies]. Moscow : Nauka.

5. Furdychko, O.I., Hladun, H.B. and Lavrov, V.V. (2006). *Lis u stepu: osnovy staloho rozvytku* [Forest in the steppe: foundations of sustainable development]. Kyiv : Osnova.

6. Melnyk, L.H. (2006). *Ekolohichna ekonomika* [Ecological Economics], 3rd ed., corrected and enlarged, VTD "Universytetska knyha". Sumy.

7. Danylyshyn, B.M., Dorohuntsov, S.I., Mishchenko, V.S. et al. (1999), *Pryrodno-resursnyi potentsial staloho rozvytku Ukrainy* [Natural resource potential for sustainable development of Ukraine], Kyiv : ZAT "NICH LAVA".

8. Rudenko, V.P. (1993). *Heohrafiya pryrodno-resursnoho potentsialu Ukrainy* [Geography of Ukraine natural resource potential]. Lviv : Svit.

9. Rudenko, V.P. (2007), *Geograficheskoye raznoobrazziye pryrodno-resursnogo potentsiala regionov Ukrainy* [The geographical diversity of Ukraine natural-resource potential]. Krasnoyarsk : KGTEI.

10. Kyrych, V.H. (ed.) (2015), *Silske hospodarstvo Ternopilskoi oblasti za 2014 rik. Statystychny zbirnyk* [Agriculture of the Ternopil region in 2014. Statistical Yearbook]. Ternopil : Ternopilskе HUS.

11. Furdychko, O.I. (ed.) (2007), *Slovnnyk-dovidnyk z ahroekolohii* [Glossary Directory of Agroecology]. Kyiv : Osnova.

12. Endres, Alfred (1995), *Ekonomika okruzhayushchey sredy* [Environmental Economics], transl. from German S.I. Doroguntsova i B.M. Danilishina. Kyiv : Lybid.

Дата надходження статті до редакції : 17.03.2016

1 рецензування 11.04.2016 Прийняття в друк: 19.04.2016

Received: 17.03.2016 1st Revision: 11.04.2016 Accepted: 19.04.2016

Borys Sydoruk
PhD. (Econ.), Senior
Research Fellow, Head

*Head of the Scientific and Technological Department of
Agricultural Economics, information-analytical, marketing
and innovation transfer*

*Ternopil state agricultural experimental station of Institute
of feed research and agriculture of Podillya of NAAS
Ternopil, Ukraine*

E-mail: b_sidoruk@ukr.net

Olha Dovhan
Junior Researcher

*Scientific and Technological Department of Agricultural
Economics, information-analytical, marketing and
innovation transfer*

*Ternopil state agricultural experimental station of Institute
of feed research and agriculture of Podillya of NAAS
Ternopil, Ukraine*

E-mail: dovhanom@gmail.com

PECULIARITIES OF THE NATURAL RESOURCE POTENTIAL USE EVALUATION OF AGRICULTURAL SPHERE AT THE REGIONAL LEVEL

At the present stage of development of the productive forces regional approach is one of determinatives for the disclosure of environmental and economic essence of natural and resource potential of agricultural sphere for a certain territory. In our view, this aspect must be considered in the study of the effectiveness of nature use within a particular region.

It is therefore, the scientific and methodological substantiation of peculiarities to assess the use of natural and resource potential of agricultural sphere and land use taking into account the principles of sustainable environmental use at the regional level has great importance in this situation.

Research was conducted by use of the dialectical method of knowledge of the economic laws and the systematic approach to the study of economic phenomena, monographic, abstraction, abstract and logical method.

The author argues that the characteristics of natural and resource potential of agricultural sector should be seen in the relationship of all its components, taking into account the effectiveness of environmental measures. Assessment of natural and resource potential of agricultural landscapes should represent not only the research amount of productivity of geological components but also reflect its general suitability for economic use, as a whole.

The authors proved that the result of the implementation of measures to optimize the use of natural and resource potential is to ensure the bio-ecological, social and economic efficiency of economic activities, minimizing negative impact on agricultural ecosystems at the regional level.

First of all, in perspective it is necessary to improve the system of integrated assessment of land, water, biotic, recreational, ecological and cultural and other resources for an effective solving the problem of formation of natural and territorial agricultural ecosystems taking into account the methodological principles of sustainable development and balanced nature use.

Formation of sustainable natural and resource potential of the agricultural sector should be based on a systematic approach considering the impact of natural and climatic peculiarities of the regions and assimilative potential of natural factors.

Keywords: *agricultural landscape, agricultural sphere, environmental and economic efficiency, balanced nature use, natural and resource potential, regional level, evaluation, systematic approach.*

Борис Сидорук

к.э.н., с.н.с., заведующий

*научно-технологический отдел аграрной экономики,
информационно-аналитической работы, маркетинга и
трансфера инноваций
Тернопольская государственная сельскохозяйственная
опытная станция ИКСГП НААН
Тернополь, Украина
E-mail: b_sidoruk@ukr.net*

Ольга Довгань

*младший научный
сотрудник*

*научно-технологический отдел аграрной экономики,
информационно-аналитической работы, маркетинга и
трансфера инноваций
Тернопольская государственная сельскохозяйственная
опытная станция ИКСГП НААН
Тернополь, Украина
E-mail: dovhanom@gmail.com*

ОСОБЕННОСТИ ПРОВЕДЕНИЯ ОЦЕНКИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПРИРОДНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦИАЛА АГРОСФЕРЫ НА РЕГИОНАЛЬНОМ УРОВНЕ

На современном этапе развития производительных сил региональный подход становится одним из определяющих для раскрытия эколого-экономической сущности природно-ресурсного потенциала агросферы определенной территории. По нашему мнению, данный аспект нужно учитывать в процессе исследования эффективности природопользования в пределах отдельного региона.

Именно поэтому большое значение в данной ситуации имеет научно-методическое обоснование особенностей проведения оценки использования природно-ресурсного потенциала агросферы и землепользования с учетом принципов сбалансированного природопользования на региональном уровне.

Исследования проводятся путем использования диалектического метода познания действия экономических законов и системного подхода к изучению экономических явлений, монографического, абстрагирования и абстрактно-логического метода.

В статье авторами аргументировано, что особенности природно-ресурсного потенциала аграрной отрасли следует рассматривать во взаимосвязи всех его компонентов, с учетом действенности природоохранных мероприятий. Оценка природно-ресурсного потенциала агроландшафтов должна представлять собой не только исследования суммы производительностей геокомпонентов, но и отражать общую его пригодность к хозяйственному использованию, как единого целого. Авторами обосновано, что результатом реализации мероприятий по оптимизации использования природно-ресурсного потенциала является обеспечение био-социо-эколого-экономической эффективности хозяйственной деятельности, минимизация негативного влияния на аграрные экосистемы на региональном уровне.

В перспективе для эффективного решения проблемы формирования природно-территориальных аграрных экосистем прежде всего необходимо усовершенствовать систему комплексной оценки земельных, водных, биотических, рекреационных, экологических, культурологических и др. ресурсов с учетом методологических принципов устойчивого развития и сбалансированного природопользования. Формирование сбалансированного природно-ресурсного потенциала аграрного сектора должно базироваться на основе системного подхода с учетом влияния природно-климатических особенностей регионов и ассимиляционного потенциала природных факторов.

Ключевые слова: *агроландшафт, агросфера, эколого-экономическая эффективность, сбалансированное природопользование, природно-ресурсный потенциал, региональный уровень, оценка, системный подход.*